

Píše Ingeborg Fialová-Fürstová

(E*forum, 02. 08. 2017)

V době studií jsem během svých prvních setkání a práce s dílem Johanna Urzidila stále znovu narážela také na jméno jeho chotě Gertrudy rozené Thiebergerové, dcery pražského rabína Karla Thiebergera a sestry náboženského filozofa Friedricha Thiebergera. Koncem 80. let mě oslovil Joseph Peter Strelka (jeden z největších znalců rakouského exilu v USA) s otázkou, jestli bych nechtěla redigovat roztroušené básně Gertrudy Urzidilové, jednotlivě publikované nebo dochované v pozůstalosti. Tento rozhovor mi znovu připomněla až kniha **Christiany Puschakové a Jürgena Krämera „Ein Herzstück blieb in Prag zurück. In Amerika leb ich auf Reisen“** – *Ein Lebensbild der Dichterin Gertrude Urzidil (1898–1977) zwischen Prag und New York (Kus srdce jsem nechala v Praze. V Americe žiji na cestách – Životní příběh básnířky Gertrudy Urzidilové (1898–1977) mezi Prahou a New Yorkem; Wien: Praesens Verlag, 2016)* a zároveň mě přesvědčila o tom, že je dobře, že to tehdy nedopadlo, tedy že tato nynější forma pocty bude lepší, trvalejší a ucelenější než vydání jednoho osamělého svazčku básní (ačkoli si to básnířka očividně toužebně přála, jak lze vyčíst třeba z její zde doložené korespondence s Mimi Grossbergovou).

Ve svědomitě vystavěné biografii lze osobnost, mnohé talenty, role a osudy této neobyčejné ženy poznat a obdivovat lépe než v jejích básních (které ovšem nepředstavují vrchol světové poezie, jak se čtenář může sám přesvědčit z básní zde otištěných – většinou pro ilustraci nějakého zážitku nebo životní fáze). Kniha je také srovnatelná s některými dobrými počiny obrazových monografií rororo od nakladatelství Rowolth. (Kratochvilnou a poučnou četbu tohoto svazčku od nakladatelství Praesens z knižní řady *Nové výsledky ženského životopisného bádání* ztěžuje pouze velmi nečitelné písmo poznámkového aparátu.)

Autoři zvolili „narativní metodu“ (s. 9), aby Gertrudě Urzidilové „projevili úctu“ (s. 6) a „ukázali člověka v jeho dobových poměrech“ (s. 6), metodu, která plodí čtivý text a jen příležitostně se zvrhává v jazykovou nabubřelost. Formulace typu „vyrvat ji proudu léthé“ (s. 8), „započala se [...] nefalšovaná milostná pletka mladých židovských intelektuálů s ideami náboženského filozofa Martina Bubera“ (s. 48), „dozvěděli se to, čeho se obávali, ale tajně odmítali, totiž že Oskar navždy opustil povrch zemský“ (s. 128) a mnohé jiné přece jen znějí velice pateticky. A tu a tam se autorům přihodí nějaká ta literárněvědná ledabylost, když citují a používají smyšlené texty coby spolehlivé biografické prameny (třeba když bez větších problémů dojde ke ztotožnění – pravda, autobiografického – vypravěče v povídce Johanna Urzidila *Poslední host* s autorem [s. 85] nebo fiktivních hrdinů v románu *Velké Aleluja* s manželou Urzidilovými [s. 107]).

Jedná se však jen o marginální negativní průvodní jevy metody, která má za cíl učinit ze života jednoho člověka téměř románový materiál (a jež je tím pádem předurčena k proražení nepřekročitelné hranice mezi fikcí a faktem), k čemuž je také pohnutý život Gertrudy Urzidilové jako stvořený. Před očima čtenáře, který ji doposud znal (jestli vůbec) pouze jako dceru, sestru, choť a „přítelkyni významných mužů“, se rozvíjí bohatý životní příběh – od narození v domě rabína v Golčově Jeníkově, přes školní léta na pražské německé obecné a měšťanské dívčí škole a na Veřejném německém dívčím lyceu (se všemi „tanečními zábavami, pěveckými večery a divadelními představeními, které k tomu patřily“, s. 23), přerušené studium na Pražské německé univerzitě, dívčí přátelství se sestrami Maxe Broda, Franze Werfela, Willyho Haase, Franze Kafky a pak konečně i s jejich slavnými bratry, Gertrudina angažovanost v Klubu židovských žen a dívek a pro východožidovské uprchlíky během první světové války, seznámení s Johannem Urzidilem „14. června 1918 v kavárně Arco“ (s. 64) – kde jinde? –, vyvzdorovaný sňatek s tímto katolicky pokřtěným „polovičním židem“ 4. dubna 1922, kvůli němuž došlo k dlouholetému přerušení veškerých kontaktů s matkou a bratrem, italská svatební a vzdělávací cesta po stopách Goetha, první zveřejnění díla Gertrudy Urzidilové v *Bohemii* 30. 1. 1927, až po nevěry manželů Urzidilových (jeden s Trudou Egerovou, druhý s Willy Haasem), které jejich manželství ohrozily, ale přece nezničily, protože blížící se nebezpečí mnohem hlubšího, ba definitivního zničení oba manžele zase svedlo dohromady.

30. 6. 1939 opustili Urzidilovi „obsazenou Prahu [...] v poslední minutě“ (s. 102) a přes Itálii a Anglii se 12. 2. 1941 dostali do USA, své vlasti na zbytek svých životů. (Urzidilovi sice po roce 1945 neustále toužili po návratu do Čech, vždy ho ale vědomě stavěli do oblasti ireálna; srov. s. 119.) Exilové cesty a první velmi tvrdé existenční zkušenosti v Americe jsou načrtnuty jen krátce – s odkazem na jejich časté zpracování v díle Johanna Urzidila –, o to více místa je věnováno četným pomocníkům, přátelům rovněž stíženým exulantským osudem a korespondenčním partnerům, kteří v té době zalidnili svět Urzidilových a učinili ho obyvatelným.

Předposlední kapitola románového životopisu Gertrudy Urzidilové je úzce spjata s pozdními spisovatelskými úspěchy jejího muže, neboť publikace povídkové sbírky *Ztracená milenka* v roce 1956 započala „jeho nezadržitelnou cestu na pozici uznávaného autora v německy mluvících oblastech“ (s. 128), načež se život manželů začal pohybovat mezi rozsáhlými autorskými cestami po Evropě a horami korespondence, která pak na ně v New Yorku po návratu čekala. Poslední kapitola, výmluvně pojmenovaná *Život poté*, pojednává o sedmi posledních letech Gertrudy Urzidilové po náhlé smrti manžela v Římě roku 1970, jež vyplnila péčí jak o jeho posmrtnou slávu, tak i o slávu pražské německé literatury obecně.

Tímto počinem nebyl jen kompletně popsán život Gertrudy Urzidilové – také na základě nově prohlédnutých a vyhodnocených pramenů. Svědomité zanoření autorů do matérie navíc vyústilo v opravy některých tradovaných chyb a nepřesností v dřívějších výkladech (s. 17, 91: Thuneke, s. 30: Bauer, s. 102: dokonce Trapp), nevedlo ale

bohužel k vytvoření ucelené bibliografie díla Gertrudy Urzidilové – otištěného a z pozůstalosti –, což je nemístné opomenutí, protože taková bibliografie by mohla přispět k dalšímu vědeckému zájmu o tuto autorku.

Puschaková a Krämer splňují svůj v úvodu formulovaný slib „ukázat člověka v jeho dobových poměrech“ (s. 9), když načrtávají kulisu německo-židovsko-české Prahy i mezinárodního New Yorku a nadto neustále připojují krátké medailonky nejbližších přátel manželů Urzidilových (Friedrich Thieberger, Friedrich Adler, Robert Weltsch, Hedda Sauerová, Ernst Sommer, Ludwig Winder, Winifred Ellerman-Bryher, Mimi Grossbergová, Hertha Pauli a mnoho dalších), a přispívají tak cenným a navíc zábavným a čtivým dílkem k historii pražské německé a rakouské exilové literatury.

Přeložila Petra Grycová

Christiana Puschak, Jürgen Krämer: *„Ein Herzstück blieb in Prag zurück. In Amerika leb ich auf Reisen“ – Ein Lebensbild. Die Dichterin Gertrude Urzidil (1898–1977) zwischen Prag und New York.* Wien: Praesens Verlag, 2016, 198 s.

www.ipsl.cz